

ФІЛОСОФСЬКА АРФА ДЛЯ ІНЖЕНЕРА-СКРИПАЛЯ: ПРОБЛЕМА БАЛАНСУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ З СПЕЦІАЛІЗОВАНОЮ ПІДГОТОВКОЮ ФАХІВЦЯ

А. І. Теклюк
канд. філос. наук,
доцент кафедри філософії та гуманітарних наук,
директор Центру соціальних комунікацій і лідерства,
Вінницький національний технічний університет,
м. Вінниця, Україна
Email: gcvr216@gmail.com

В роботі розглянуто особливості сучасного освітнього процесу, очікування роботодавців щодо якостей працівників, співвідношення загальноосвітніх компонентів і вузькоспеціалізованих знань та вмінь у фахівця в умовах початку XXI століття, вмотивованість/невмотивованість студентів інженерних спеціальностей в опануванні загальноосвітніх дисциплін.

Ключові слова: освіта, філософія, вузькоспеціалізоване знання та вміння, інженер, інженерна діяльність.

Abstract

The paper considers the features of the modern educational process, employers' expectations about the qualities of employees, the ratio of general education components and highly specialized knowledge and skills of a specialist in the early XXI century, motivation / demotivation of engineering students in general educational subjects.

Keywords: education, philosophy, specialized knowledge and skills, engineer, engineering.

Вступ

У черговій доповіді Римського клубу «Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети» [1] особлива увага приділяється проблемам освіти. Автори акцентують увагу на тому, що одне з головних завдань освіти полягає в формуванні у молодого покоління «грамотності щодо майбутнього» (*futures literacy*) та забезпечення від спрощеного розуміння світу. Часто однією з причин такого з спрощеного розуміння світу постає зацикленість на суто своїй вузькій професійній спеціалізації та ігноруванні широкої картини світу, яка фіксує різноманітні зв'язки та взаємовпливи факторів, здавалося б дуже віддалених один від одного. Причини такого ігнорування досліджувалися автором впродовж трьох років на прикладі магістрантів Вінницького національного технічного університету під час вивчення ними курсу «Філософії науки і техніки».

Результати дослідження

У доповіді на Всесвітньому економічному форумі у Давосі в 2016 році дослідники окреслили (опитавши велике коло роботодавців) перелік найбільш затребуваних вмінь та навичок для професійного успіху на 2020 рік. В цьому переліку на чільних місцях знаходяться: комплексне розв'язання проблем, критичне мислення, креативність, управління людьми, емоційний інтелект,

когнітивна гнучкість [2]. Співголосні з авторами цієї доповіді й Вайцеккер Ернст, Війкман Андерс, які вважають, що освіта має орієнтуватися на формування інтегрального мислення, а не суто аналітичного, відносини мають бути сутністю навчання й інформаційні технології, які надзвичайно розширили освітні можливості, не повинні замінити безпосередні взаємодії між викладачами та студентами та між самими студентами, освітній процес має ґрунтуватися на плюралізмі змісту. де одні форми знання доповнювали б інші, а не виключали чи відкидали їх, а збереження різноманітності людських культур має бути одним з пріоритетів світової системи освіти, оскільки культурне розмаїття є запорукою успішного соціального розвитку так само, як генетичне для біологічного.

Всі наведені характеристики щодо того якою має бути сучасна освіта, вміння та навички, які вона має дати учням та студентам нагадують вміння грати на арфі, а не скрипці з відомої притчі. Суть цієї притчі в тому, що арфа це прекрасний музичний інструмент, з великими функціональними можливостями, але її використання дуже складне. Арфу не просто перевозити з місця на місце, не в будь-якому залі чи просто на вулиці будеш на ній грати, зовсім інша справа скрипка, яку легко перенести/перевезти під пахвою, можна зіграти як у великій залі, так і в малесенькому закутку. Ця скрипочка дає можливість заробити людині на шматок хліба в різних життєвих ситуаціях, скрипка – це конкретне ремесло, яке завжди затребуване (як робота сантехніка, будівельника й т. п.), а арфа – це гарна освіта, яка далеко не за всіх умов, особливо кризових, буде мати можливість себе реалізувати, бо щоб зараз не померти з голоду, то треба брати в руки лопату й копати картоплю, а не створювати математичну модель руху води басейну Дніпра чи розмірковувати про естетику сонетів Шекспіра. Арфа чудова річ, але не для повсякдення, а для певних виключних сприятливих умов. Це така собі гарна зайвність, яка може бути, але без якої можна обійтись.

Подібна установка дуже поширена в середовищі студентів інженерних спеціальностей, щодо загальноосвітніх дисциплін, зокрема й філософії. Такий посил іде й від викладачів спеціальних дисциплін, вони ж саме цих студентів навчають грі на скрипці, яка буде гарантовано давати їм шматок хліба, а не якісь розмірковування про кумулятивну модель розвитку науки чи концепцію розвитку локальних цивілізацій і т. д.

Для підтвердження наведеної вище думки наведу ряд цитат з студентських робіт. Ці роботи писались студентами, котрі пропустили переважну більшість занять магістерського курсу «Філософія науки і техніки», суть роботи полягала в написанні есе на тему «Чому мені не потрібна Філософія науки і техніки для успішної професійної кар'єри».

Горбатенко Максим: «Особисто сумніваюсь, що Великий адронний колайдер був побудований як результат філософської праці. Скоріше як результат праці математиків, фізиків та будівельної техніки. То що ж вивчає даний розділ (*мається на увазі філософія науки – курсив мій, А. Теклюк*)? Значимість науки і техніки у людському розвитку? Проблеми, які може викликати прогрес технологій? Дозвольте також ставити запитання. Що нового мені може запропонувати даний предмет?».

Беньковський Іларіон: «Для мене наука і філософія є протиставними поняттями і я не можу зрозуміти, як вивчати дисципліну, яку я вважаю нелогічною. Людина, з наукового середовища, здатна зрозуміти філософію, але не кожен філософ може похвалитись розумінням наукової точки зору. Я розумію головну мету цієї дисципліни, проте хіба хтось з нас здатний зупинити розвиток науки та вдосконалення техніки? Нам залишається, або зробити особистий внесок в розвиток наукової галузі або займатись аналізуванням внесків, які зроблять інші люди. Я не уявляю, як знання отримані з цієї дисципліни можуть мені допомогти в житті».

Мельник Олександр: «Я був одним із «загублених» студентів, ходив на всі пари, робив всі СРС, тобто був відмінним студентом, але я не знав, що мене чекає в майбутньому. Але з часом я зрозумів від чого я отримую задоволення, я зрозумів як я хочу жити в майбутньому і я пішов за

цими знаннями. Конкретно я зараз навчаюся маркетингу, психології (НЛП), освоюю певні види підприємницької діяльності, тобто займаюся самоосвітою. Мені не потрібна «Філософія науки і техніки», як і більшість інших предметів, які не дають потрібні мені знання, що привели б мене до моєї мрії. Тому, якщо на Ваших лекціях з'являлося замало студентів, то можливо це тому, що вони знайшли свій шлях і ми можемо їх тільки з цим привітати».

Подібних до вище наведених тверджень в роботах студентів можна знайти ще дуже багато, при бажанні з ними можна ознайомитися в спеціалізованій групі Філософія науки і техніки (для магістрантів ВНТУ) <https://www.facebook.com/groups/587823851555432>.

Цілком слушними є запитання з боку студентів, а що нового може дати їм певна університетська дисципліна, в нашому випадку «Філософія науки і техніки», але сюди легко можна поставити цілий ряд інших подібних дисциплін? Напевно ж, щоб отримати відповідь на подібне питання треба було слухати лекції відповідного курсу або ж самостійно ознайомитись відповідними навчальними матеріалами, почитати роботи провідних фахівців з тієї чи іншої галузі. Коли ж ми це не робимо (аналогічні ситуації трапляються не лише серед студентства, а й цілком дорослих осіб), то наші висновки дуже часто не мають належної підстави. Мова йде про достатній масив емпіричних даних на яких робиться узагальнюючий висновок, про правильність здійсненого умовиводу. Такі поспішні висновки, які не мають належного обґрунтування призводять до омани, до ілюзії знання, обізнаності, детальніше про цей феномен можна дізнатись [3].

Зазвичай людина переконується в правильності того чи іншого рішення, ефективності певного способу діяльності, якщо вона швидко отримує бажаний результат, особливо, коли цей результат добре сприймається органами чуттів. Значно складніше щось сприйняти за істинні знання, за правильні способи діяльності, коли їх результати мають віддалений характер, не можуть бути просто сприйняття органами чуттів. Такий стан речей вимагає від людини значно більших зусиль і серйозної критичної установки до різноманітних тверджень, різного роду інформації, а особливо широкого погляду на той чи інший об'єкт, процес, розгляд його з різних точок зору, в несподіваних аспектах. Але людині, як не прикро нам, характерні інтелектуальні лінощі, що ведуть до шаблонного сприйняття та розуміння.

Саме філософська арфа (це не лише філософія, а цілий ряд інших дисциплін світоглядного змісту) покликані сформувані цей широкий погляд на світ, який має допомогти професіоналу інженеру-скрипалю (ним може бути й медик, і філолог, і програміст, і історик і т. д.) долати свої вузькоспеціалізовані обмеженості. Подібна широта, належна освіченість, дозволяє врахувати більше число можливих наслідків від тих чи інших рішень, їх реалізацій, особливо негативних.

Слушною є думка Гончарук Анастасії: «Чому предмет «Філософія науки та техніки» не потрібен студентам? Формулювання «не потрібен» це трохи не те що є насправді, скоріше цей предмет не цікавить більшість жителів нашої планети. Не зважаючи на освітній прогрес, мінус технологічного розвитку в тому, що людям просто зручно, що жити стає легше. Егоїзм людського суспільства, одна з причин байдужості до питань впливу технологій на майбутнє. Навіщо думати за розвиток, якщо розвиток подумає за тебе.

Беззаперечно студентам технічних спеціальностей цей предмет потрібен, людина, яка безпосередньо на пряму співпрацює з технологіями, створює їх, повинна знати і оцінювати всі наслідки своєї діяльності. Проблема в тому, що більшість студентів ще під час навчання і після випуску з певних особистих, соціальних або інших проблем все рідше йдуть працювати по спеціальності, іноді навіть в кардинально протилежному напрямку. Не те щоб вони не повинні замислюватись про наслідки технологічного розвитку, просто у них замало часу на роздуми. Не можна виключати також тих, кому просто все одно, їм зручно отримувати те що хочеш, прикладаючи мінімум зусиль» [4].

Висновок

Загальноосвітня компонента в підготовці вузькоспеціалізованих фахівців має забезпечити більш повну картину світу для майбутнього фахівця, убезпечити від абсолютиських підходів у вирішенні тих чи інших задач. Саме ця компонента дозволяє сформуваи ставлення до світу, суспільства, людини як крихкої системи, що вимагає обережних впливів, що наші конкретно-прикладні знання та методи виробництва ніколи не можуть мати статусу досконалих, а лише кращих в порівнянні з якимось іншими, тому маємо бути в постійному пошуку засобів подальшого вдосконалення, як засобів виробництва, так і способів осягнення світу й відповідного ставлення до нього.

Література

1. Вайцеккер Ернст, Війкман Андерс. Come On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. – Київ : Саміт-книга, 2019, - 276.
2. 10 ключових навичок до 2020-го [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : https://www.edugot.com/news/10_klyuchovix_navichok_do_2020-go-907
3. Сломен Стівен, Фернбак Філіп. Ілюзія знання. Чому ми ніколи не думаємо на самоті. – Київ : Yakaboo Publishing, 2018. - 344.
4. <https://www.facebook.com/groups/587823851555432/permalink/630569207280896>